

AMBIS

- priče -

*Olja Savičević Ivančević, Marija Ratković,
Dušan Radaković, Marijana Čanak, Lejla Kalamujić,
Milica Vučković, Marija Krtinić Veckov,
Slađana Nina Perković, Kalina Maleska,
Bojan Krivokapić*

KC KULTURNI
CENTAR
ŠABAC

Beograd, 2024.

Pripovetke u ovoj zbirci nagrađene su književnom nagradom za najbolju savremenu pripovetku na srpskom jeziku „Laza K. Lazarević” ili napisane tokom rezidencijalnog književnog programa *Lazina kuća za pisce* 2019–2023. godine.

PREDGOVOR

Lazina kuća za pisce – novi koncept za novo vreme

Ako je roman, sudeći barem po popularnosti NIN-ove nagrade i broju naslova koji su u konkurenciji za nju, centralni žanr savremene srpske književnosti, onda je sasvim sigurno pripovetka u njenoj osnovi. To znači da tradicija priče, pričanja i pripovedanja čini najvažnije identitetsko i karakterno sredstvo srpske književne prakse. Počevši od folklorne tradicije narodnog pripovedača, pa postepeno tokom 19. i početkom 20. veka usvajajući poetičke osobine evropske novelistike i sjedinjujući ih sa domaćim specifičnostima, priča i pripovetka čine crvenu nit celokupne srpske književnosti. Pričati znači živeti, rekao nam je Andrić kada nas je podsetio na Šeherezadu tokom primanja Nobelove nagrade za književnost, a da to sećanje traje potvrđuje i najprestižnija nagrada u Srbiji, Andrićeva nagrada koja se dodeljuje za pripovedni književni žanr.

Ipak, na samom početku moderne srpske pripovetke nalazi se njen tvorac, Šapćanin Laza K. Lazarević, a značajno mesto u ovoj priči o pričama zauzima i književni konkurs za nagradu „Laza Lazarević”, koja nije samo omaž jednom od najznačajnijih pripovedača u istoriji srpske književnosti već i način da se stvaraoci podstiču na pisanje priča i negovanje ovog važnog proznog žanra. Od 1993. godine kada je nagradu za najbolju neobjavljenu savremenu srpsku pripovetku ustanovio Kulturni centar iz

Šapca, u neprekinutom nizu od trideset godina nagrađeni su pripovedači najraznovrsnijih narativnih praksi, ali sa jednom lajtmotivskom podudarnošću – a to je psihološka ugroženost pojedinca u otuđenom svetu. Baš svi, počev od Dušana Gojkova (1993), Petra Arbutine (1995), Noela Putnika (2003), Dragane Mladenović (2006) i Slobodana Bubnjevića (2007), preko Srđana Srđića (2009), Bojana Marjanovića (2013), Milutina Pavlova (2015) i Aleksandre Đuričić (2018) pod reflektor stavljaju čoveka na raskršću vremena, uplašenog i nesigurnog, izgubljenog u masi sličnih sebi. Upravo ova pripovedačka nit čini dubinsku vezu sa Lazarevićevim pripovedačkim kredom.

Posle četvrt veka, koliko se dodeljuje književna nagrada „Laza Lazarević”, Kulturni centar iz Šapca, praveći zaokret ka savremenim kulturnim praksama i njihovim organizacionim strategijama, na dnevni red stavlja i redefinisane karaktere ove nagrade. Pa tako, 2019. godine transformacijom klasičnog koncepta književnog konkursa u jasno profilisan i nadograđen književni format, *Lazina kuća za pisce* (LKZP) objedinjuje koncept književne nagrade i rezidencijalnog programa, odnosno boravka pisca u lokalnoj sredini u kojoj on deluje i stvara. Ovakvi programi su danas u svetu izuzetno popularni jer omogućuju uspostavljanje višestrukih kontakata i veza zahvaljujući kojima su sve strane na dobitku. Uloga Laze Lazarevića u nacionalnoj književnosti i kulturi, i svakako medicini, izuzetna je, pa podsećanje na njegov značaj iz jednog drugačijeg ugla, savremenim sredstvima i metodama, a pre svega pokretanjem dijaloga i stvaranjem jedne sasvim nove platforme u profilisanju kulturne istorije grada i njenih znamenitih pojedinaca, polazna je tačka u procesu transformacije. Rezidencijalni programi

omogućuju kontinuiranu kulturnu razmenu i saradnju delujući na više različitih nivoa. Pre svega, to je društveni nivo kojim se osnažuje interkulturni dijalog, politički nivo kao jedan od odličnih oblika kulturne diplomatije i konačno ekonomski nivo jer gradove i regije domaćine čine atraktivnijim u pogledu turizma. Za razliku od izložbi, festivala i ostalih prezentacijskih oblika umetnosti, rezidencijalni programi se ne fokusiraju toliko na rezultat koliko na sam proces stvaranja i važan su izvor inspiracije i ličnog istraživanja umetnika. Ovde je težište upravo na procesu izmeštanja i mobilnosti umetnika čime se otvaraju kanali za razmenu informacija i mišljenja, grade dugoročne veze i partnerstva.

Tokom programa sa fokusom na kulturnoj razmeni, bili smo suočeni sa teškoćama koje niko nije mogao predvideti – sa pandemijom koronavirusa. Iz želje da se približimo publici i ne prekidamo kontinuitet i produkcione aktivnosti LKZP uvrstili smo u program i snimanje kratkog eksperimentalnog filma po tekstu nagrađenih pripovedaka i onih nastalih tokom rezidencijalnog programa. Prebacivanje jednog koda u drugi, u ovom slučaju verbalnog u vizuelni, odnosno jednog umetničkog medija u drugi, književnog u filmski, pokazalo se kao beskrajno uzbudljiv i nadasve plodonosan posao. Tako je film reditelja Dušana Popovića *Uspomena iz Sokobanje*, nastao po istoimenoj pripovesti Marije Krtinić Veckov, dobitnice književne nagrade „Laza K. Lazarević” za 2020. godinu, na internacionalnim takmičenjima za najbolji kratki film osvojio čak jedanaest nagrada. Pored toga što je ovakvo „pomeranje” doprinos proširivanju polja umetničkog delovanja Lazine kuće za pisce takođe je i potencijal za nova perpetuiranja odnosno prebacivanja u druge kodove, što

se u sferi digitalnih sadržaja pokazuje kao prostor nepreglednih mogućnosti.

Programom *Lazina kuća za pisce* 2019. godine na kulturnoj sceni Šapca pojavile su se mlade savremene spisateljice iz regiona. Tematizovanjem zajedničkih ideja, pitanja i problema koji su bliski narodima iz regiona i odabirom gostiju stvoren je jedinstven, tematski okvir za period od pet godina. Ovaj petogodišnji koncept pretpostavljao je književnice iz regiona srednje i mlađe generacije koje su iz ugla „balkanskog patrijarhata” imale zadatak da sagledaju ulogu žene u društvu. Teme su motivisane stavralaštvom Laze K. Lazarevića, ali i balkanskim nasleđem regiona kao i narastajućim nasiljem nad ženama i potrebi za aktivnijim pristupom u promovisnju feminizma sa ciljem razgradnje patrijarhalnog društvenog koncepta. O ovome, na sebi svojstven način tokom boravka u *Lazinoj kući za pisce*, pisale su spisateljice iz regiona: Slađana Nina Perković (Republika Srpska, 2019), Olja Savičević Ivančević (Hrvatska, 2020), Lejla Kalamujić (Bosna i Hercegovina, 2021), Milica Vučković (Srbija, 2022) i Kalina Maleska (Severna Makedonija, 2023). U istom ovom periodu program je dobio podršku Ministarstva kulture RS. Takođe, 2023. godine program je, uz saradnike, organizatore festivala *Druga prikazna iz Severne Makedonije*, po prvi put finansiran i od strane *Gete instituta* iz Severne Makedonije i to u okviru podrške programima regionalne saradnje i mobilnosti umetnika (Regional Network for Cultural Diversity, READ), te osnaživanja mladih pisaca iz regiona. Kao proizvod ove saradnje gošća podrške *Lazine kuće za pisce* bila je i spisateljica Rumena Bužarovska.

Književna nagrada „Laza K. Lazarević” za najbolju neobjavljenu savremenu pripovetku nastala je devedestih

godina prošlog veka kako bi kroz literarni konkurs podstakla književno stvaralaštvo. Kako se izazovi iz decenije u deceniju menjaju, jedno ostaje isto – podrška lokalne zajednice piscima. Nedavni zaokret programa *Lazina kuća za pisce* (LKZP) sa nacionalnog na regionalni nivo bio je veoma značajan za nagrađene pisce, a afirmacija ženskog stvaralaštva kroz rezidencijalni program obezbedila je povećanje kvaliteta radova kao i publicitet nagrade u regionu. U tom smislu ova nagrada predstavlja nastavak procesa koji su započeti prethodnih decenija i to kao uključivanje nove, mlade generacije pisaca u aktuelni književni tok, a najbolji način za osnaživanje mladih je izgradnja zajednice pisaca. Ova nagrada nema samo to za cilj, ona treba da postane platforma, sistem za kontinuirano učešće i obrazovanje uspostavljanjem transgeneracijske saradnje između pisaca.

Žiri sa mandatom od pet godina činile su prof. dr Vladislava Gordić Petković, predsednica žirija, mr Katarina Janković Popović, urednica programa LKZP i gošća rezident. Nakon petogodišnjeg ciklusa pred čitaocima je zbirka pripovedaka nagrađenih književnom nagradom za najbolju savremenu pripovetku na srpskom jeziku „Laza K. Lazarević” kao i onih nastalih tokom rezidencijalnog programa u periodu između 2019. i 2023. godine.

PUTOVANJE KROZ GODINE I PRIČE

Književnost je prostor izražavanja, prostor egzistencije, prostor slobode: ona nam mora dozvoliti kako mogućnost da iskažemo sopstveni svet, tako i mogućnost da izgradimo uverenje o nečemu posve suprotnom – da je drugačiji svet i te kako moguć. Ona, zapravo, ne mora ništa, literarno stvaranje nije prostor obaveze. Književnost se dragovoljno otvara za nas. Književnost se kritički osvrće na izazove i zamke današnjeg razmišljanja o istorijskim i generacijskim motivima i interesima.

Književnost može stvoriti alternativne prostore za imaginiranje svetonazora različitih generacija i ukazati da ne postoje samo definicije kakve nam o nama i našim predodređenostima nude prirodne ili društvene nauke, nego i na to da postoje mogućnosti autoidentifikacije u prostorima generacijskog i svakog drugog pripadanja.

Pamtljiva i upečatljiva književna proza morala bi da nas istovremeno suočava i sa alegorijama i sa aktuelnoštim; da održava tesne veze i sa tradicijom i sa prevratništvom, sa epohama spokoja i epohama promena; sa učenjima iz prošlosti i sa buntovnim odbacivanjem bilo kakvog vođstva. Književna proza koja želi da traje trebalo bi da se izbori za diskurs o telu, duhu i okruženju koji je lišen konvencionalnosti, ali istovremeno i dovoljno taktičan da nijedno opšte mesto, princip ili načelo ne odbaci bez prethodnog promišljanja i obrazloženja. Da

bi legitimizovao želju svog tela i duha, književni lik mora i telo i duh učiniti dovoljno slabim da podlegnu izazovu koji ih presudno određuje. Veliko područje savremene književnosti obeleženo je već samom željom da se osvoji želja, i da se zaobiđe odricanje. Ukoliko sebe pripremi za izazove uživanja, protagonista moderne proze pribavlja tako snagu za suočavanje sa svim onim *izazovima krivica* koje se, tradicionalno ali i u modernom vremenu, vezuju za egzistenciju u društvenoj zajednici.

U periodu od 2019. do 2023. godine bila sam stalna članica žirija za dodelu nagrade „Laza Lazarević”. Pored obaveze čitanja i procenjivanja, postojala je i obaveza promovisanja laureata i publikovanja njihovih priča. Ono što je hrabro i dosledno Kulturni centar Šapca činio za ovu nagradu podrazumevalo je i rizičan iskorak u multimedijalnu sferu vizuelnog predstavljanja priča i u multiperspektivno grananje celog projekta koje je vodilo i kreativnom pisanju, i vizuelizaciji pisane reči, i obavezi da se ostavi trag delovanja u lokalnoj zajednici onih članova žirija koji su se menjali svake godine, a činili su ih književni stvaraoci.

Postavlja se pitanje da li možemo govoriti o generacijskim ukusima kada je u pitanju konkurs, i to anonimni, koji ne postavlja generacijske okvire pred autore. Pored toga što generacija kao sociološka pojava u kontekstu književnosti nudi formu i sredstva za formiranje narativa o stvarnosti, ona uslovljava i specifičnu genezu književnih likova i njihovog psihosocijalnog konteksta. Generacije se mogu sagledati iz spoljašnje i unutrašnje perspektive, mogu ih povezivati zajednička iskustva i kolektivne spoznaje. Mogu ih spajati i razdvajati etika i poetika. Generacijski svetonazori kristališu se upravo u okvirima ovakvih

višedecenijskih konkursa, koji nemaju ni formu ni imperativ nadmetanja: valorizovanje prijavljenih priča gotovo da je više dijagnostikovanje mnoštva nego prepoznavanje individualnog talenta u njegovom transgeneracijskom okruženju.

Šta su nas naučile priče

Prvo mesto na kom se identitet gradi jeste telo: doživljavamo ga kao pokretača bitke za identitet, kao pomalo nestalnog, ali neophodnog i nezaobilaznog saveznika. Podređeno imperativnom, eteričnom i neuhvatljivom a potencijalno svemoćnom i neograničenom duhu, nestabilno, krhko i smrtno telo tokom vekova zadobija civilizacijsku etiketu koja određuje da ono ima da predstavlja sve što je upitno, krhko, sklono sagrešenju, etički nepouzvano.

To krhko telo jedna Frida Kalo maskira odećom jakih boja i upadljivom šminkom ne bi li se tako narugala svojoj telesnoj različitosti i ne bi li otpočela invenciju *drugačije različitosti*: različitosti koja je samosvojna i ekscentrična odluka, a ne genetska prinuda. Njeno iznureno telo ušančeno je u jezik koji dokumentuje i opominje, a jednako tačno dočarava slikarska platna i polusvesne čulne spoznaje. Telo sa deformitetom i manjkavostima traži svoj izražajni okvir, kako vidimo na primeru pesnika Nenada Mitrova, junaka Judite Šalgo i njenog romana *Put u Birobidžan*. „U ključna vremena pesničke figure treba čitati doslovno, onda će vam se istorija otvarati pod rukom kao pasijans”, glase kobne reči koje su zapečatile sudbinu Nenada Mitrova, „majstora rime i epiteta, pesnika burnih

emocija” koji se utopio na „pučini istorije”. Ubio se julske noći 1941, nakon tri saslušanja u okupacionoj policiji koja mu je nudila da postane potkazivač.

Ljudsko telo može se slikati kao formativna platforma identiteta, književnost može preispitati sve diverzitete doživljavanja tela, zavisno od kulturne matrice, zavisno od funkcionisanja patrijarhata koji nastoji da odlučuje o prostorima slobode ne samo ženskog tela. Muško telo se sagledava kao kompaktno, unisono, jasno određeno, dok su granice ženskog tela porozne, a ženska seksualnost zastrašujuće fluidna i neodrediva, i bio je potreban čitav niz socijalnih teorija i političkih praksi motivisan promocijom ženskog iskustva da bi se uspostavila *jednakost u razlikama*.

U tumačenju književnog teksta, odnos umetnosti i anatomije izdiže se na nivo teorijskog koncepta koji potencira ambivalentnost tela kao početnu stanicu putovanja do slobode: ono je simbol i entitet u isti mah, ono istovremeno uvodi književni tekst u prostor poznatog i opominje na opasnosti nepoznatog, u njemu se značenja sudaraju, preklapaju i rasipaju. Kao jedna od najproblematičnijih tema u kritičkoj interpretaciji književnosti, telo se nameće kao klasna i kulturna činjenica, ali i kao neka vrsta praznog mesta u zapadnoj filozofiji i savremenoj kritičkoj teoriji.

Ako se generacijski i idejni sklop uzima kao bitan element književnog pripovedanja, svakako će, makar donekle, predodrediti potrebu za proširenjem značenja i posledica kako tela, tako i dela, kako strasti, tako i ideja. Intima se uvek može politizovati, a pojedinačni životi književnih junaka lako osvajaju narative krize i bolesti, rasta i afirmacije, formiranja i sazrevanja. Oni govore svojevrsnim

hibridnim diskursima, koji su mahom psihosocijalno i generacijski reprezentativni, i neretko je urbani žargon bitan deo identiteta protagonista, no on je izrazito sklon i intelektualističkim izražajnim sredstvima u kojima taj jezik ulazi u spojeve s drugim, učenijim, tipovima diskursa. Urbani senzibilitet ipak dominira, kako u naraciji, tako i u idiomima.

Imena i odluke

Nagrađenim ostvarenjima se ne promovise uvek novo ime, nego se potvrđuje i prisutnost poetika, stvaralačkih koncepcija i tematsko-motivskih i stilskih prioriteta, bilo da se radi o generacijskim izborima ili pak o pojedinačnim poetičkim i programskim odlukama. Potvrđuje se, ako to nije pretenciozno reći, obnovljivost i onih tradicionalnih, i onih modernih pristupa umetničkom delovanju.

U prvoj godini mog rada u žiriju, 2019. godine, jednoglasno je odlučeno da ja, Slađana Nina Perković i mr Katarina Janković Popović nagradu „Laza K. Lazarević” za najbolju neobjavljenu pripovetku na srpskom jeziku dodelimo Marijani Čanak za priču „Četiri brazgotine na telu, jedna u zemlji”, poslatu pod šifrom *Gelede-de*. U konkurenciji od 109 poslatih dužih i kraćih narativnih celina, koje su se odlikovale raznorodnim poetikama, stilovima i tehnikama u okviru kojih su bili zastupljeni realistička proza i metafikcija, minimalistička naracija, skaz, pastiš, satira, kao i (pseudo)memoarska i ispovedna naracija, od strane kandidata među kojima su se našli i afirmisani, stvaralački samosvesni autori, priča Marijane Čanak izdvojila se životnošću i upečatljivim transponovanjem

iskustva u arhetipsku i simboličku vertikalnu ženske sudbine na našim prostorima. Motivi egzistencijalne ugroženosti i socijalne besperspektivnosti, korelacije mučenog tela i iz te muke ispredenog teksta, istorije i iskustva, nasilja i mizoginije, nalaze protivtežu u artikulaciji jedinstvene ženske solidarnosti i kulturnog pamćenja koji nadtrajavaju i pobeđuju nepravdu, patnju i marginalizaciju.

Marijanu Čanak kao istražiteljku naratoloških trikova i čarolija očitom najviše zaokupljaju internalizovani dijalozi, jer se većina tematskih i motivskih sklopova kristališe oko nečujnih rasprava između starog i novog, tradicije i modernosti, poluartikulisanih porodičnih, bračnih i emotivnih trzavica, pritajeno agresivnih rasprava o slikama prošlosti. Teme ženskog tela filtrirane su kroz ekonomiju i kulturu, medicinu i svakodnevicu, kroz naoko nepotrebnu brigu bližnjih, kroz kišu saveta i praznoverica, kao i kroz zarobljavanje žene supružničkom ljubavlju, zarobljavanje koje, spočetka ljupko, uvek ima nepredvidljive, pogubne i dramatične posledice. Perspektive, arhetipske i moderne, dodaju prozi Marijane Čanak jednu nesvakidašnju folklornu dimenziju, dimenziju dualiteta u kojoj se udružuju pozitivna i negativna značenja, instinkti i razum, konteksti i reference koji ipak nisu nužno ni pozitivni ni negativni, nego su sadržani u drugačije postavljenoj binarnosti: u odnosu skrivenog i otkrivenog.

Naredne godine, 2020, žiri u sastavu prof. dr Vladislava Gordić Petković, Olja Savičević Ivančević i mr Katarina Janković Popović odlučio je jednoglasno da nagrada „Laza K. Lazarević” za najbolju neobjavljenu pripovetku na srpskom jeziku bude dodeljena Mariji Ratković za priču „Ambis”, poslatu pod šifrom 20-754.

U preko pedeset priča pristiglih na konkurs dominirale su realističke tehnike pripovedanja i savremene teme: urbano otuđenje i smrt sela, emotivni i karijerni padovi, nasrtaji realnosti na detinje i mladalačke snove, tranziciona napetost življenja, susret sa prošlošću i precima, bilo iz perspektive ličnog, porodičnog, ili pak kolektivnog pamćenja. Čini se da su postmodernistički postupci i eksperimentalne tehnike ovoga puta uzmakli pred izazovima neoliberalne stvarnosti. U veoma kompetentnoj konkurenciji, priča „Ambis” Marije Ratković izdvojila se upečatljivom, višeslojnom naracijom o iskustvu ženskog odrastanja koje neretko podrazumeva kompromise, obmane i taktiziranje. Zadatim procesu mirenja s realnošću suprotstavljen je buntovni simbolički sunovrat u instinkt i košmar, u opasnost i rizik, u otkrivanje emocije i emotivno sazrevanje. Marija Ratković duboko poštuje kratku pripovednu formu kao čist i svetao prostor u kom su umetnici reči dužni da odaju počast izuzetnosti i izazovu, promeni i spoznaji, svakoj prividno maloj revoluciji odrastanja.

Žiri u sastavu Lejla Kalamujić, prof. dr Vladislava Gordić Petković i mr Katarina Janković Popović odlučio je 2021. godine jednoglasno da nagrada „Laza K. Lazarević” za najbolju neobjavljenu pripovetku na srpskom jeziku bude dodeljena priči „Uspomena iz Sokobanje”, poslatoj pod šifrom *Mala Vida*. Autorka priče je Marija Krtinić Veckov, novinarka iz Beograda.

U konkurenciji od 85 pristiglih prozних celina uočena je sklonost ka dramatizaciji svakodnevice u urbanoj i ruralnoj sredini: dominirale su intimističke priče u kojima se preispituju krizna razdoblja i složene emotivne i egzistencijalne situacije u životima mladih i sredovečnih žena

i muškaraca, a žanrovski koncipiranih priča i književnog pripovedanja zasnovanog na istoriji i faktografiji bilo je neuporedivo manje nego ranijih godina

Prozno ostvarenje koje se izdvojilo kao formalno i tematski superiorno, „Uspomena iz Sokobanje”, koncipirano je kao unutrašnji monolog na tragu Džojsove pripovedne poetike u kom junakinja obolela od raka sumira uspomena i sećanja prateći imaginarnu mapu putovanja po gradovima za koje vezuje ostvarene i neostvarene snove, uspomene i fantazije. Zrelo, hrabro i strasno, Marija Krtinić Veckov dramu terminalne bolesti slika bez patetike i sentimentalnosti, sa mnogo empatije, solidarnosti i spremnosti da zaroni u dubinu protivrečnih emocija koje prate bolest i najavljuju predstojeći odlazak. Autorka čitateljku navodi da oslušne i podrži glasove onih koje dugo čute i pate, ali na kritičnoj tački opasnog samosažaljenja smognu snage da progovore, da pokrenu pobunu. Ruta patnje i bola, zlostavljanja i straha ponekad vodi i na sunčanu stranu: u tekstu osvanu solidarnost, empatija i uzajamno razumevanje majki i kćeri, makar ih bilo premalo i stigli prekasno. Kao duhovi koji nude podršku i pouku, u Marijinu prozu stupaju Selindžer (iako kaže da „sve su majke pomalo neuračunljive”), Margaret Atvud i Almodovar.

Dinamika događaja predvidiva je koliko i nemirno more. Prelazi sa stvarnosti na sećanje su efektni, a ulasci u san i u uporednu stvarnost nagli i šokantni. Puno je teških emocija i izazovnih ličnih istorija, ali autorka svu tu težinu posreduje obazrivo i pažljivo, pretačući je u rečenice nekad telegrafski kratke i oštre, nekad iskidane i rasute.

Godine 2022, žiri u sastavu prof. dr Vladislava Gordić Petković, dr Milica Vučković i mr Katarina Janković Popović odlučio je jednoglasno da nagrada „Laza K. Lazarević”

za najbolju neobjavljenu pripovetku na srpskom jeziku bude dodeljena Bojanu Krivokapiću za priču „U ocu se skuplja voda” poslatu pod šifrom *Ljudi od peska*.

U vrlo jakoj konkurenciji od 75 dužih i kraćih narativnih celina afirmisanih autora i pisaca početnika koje su pristigle na konkurs primetan je visok standard književnog izražavanja i zreo pristup gorućim socijalnim, egzistencijalnim i identitetskim temama. Tematika priča koje su se takmičile za ovu nagradu čini se kao prilično monolitna i najviše je okrenuta prema realističkim detaljima iz svakodnevice. Češće smeštene u ruralni nego u urbani ambijent, priče su ispovedne, reporterske, memoarske ili pak pseudoobjektivnom naracijom prenose detalje ličnih sudbina i kolektivnih zbivanja; govore o snovima i konfliktima generacija koje su najviše pogođene unutrašnjim socijalnim i globalnim promenama. Motivi siromaštva i usamljenosti, nasilja, stida i marginalizovanosti, neprilagođenosti i psihičke nestabilnosti, porodičnog nasleđa i porodičnog nasilja sveprisutni su i otkrivaju da su autori i autorke svih generacija solidarni u prepoznavanju važnosti aktuelnih tema koje otkrivaju tajne i brige društva i pojedinca.

Nagrađena priča Bojana Krivokapića „U ocu se skuplja voda” uvodi nas u monološku lirsku panoramu jednog sumornog života i njegovu bespoštednu vivisekciju. U pitanju je potresno svedočanstvo „sa severa ravnice” o roditeljima koji su otišli pre vremena, i u čijim životima su se reflektovale sve bolesti savremene istorije i sve istorije savremenih bolesti. Siromaštvo i tuga, nasilje i očaj obeležili su život osetljivog i suptilnog pripovedača prepuštenog refleksiji i reminiscencijama. Njegov smireni i slikoviti govor, u isti mah duboko uživljen i forenzički hladan,

podseća na ranu prozu Danila Kiša i Aleksandra Tišme, ali u sebi nosi i snažne reference na poetiku mađarske književnice Ildiko Lovaš. Priča Bojana Krivokapića jedno je od onih upečatljivih književnih dela koje posvedočava da se istančanost stila, snaga umetničke vizije i dar pripovedanja neminovno združuju u umetničkoj prozi koja na čitaoce ostavlja neprolazan utisak.

Godine 2023. žiri u sastavu prof. dr Vladislava Gordić Petković, prof. dr Kalina Maleska i mr Katarina Janković Popović odlučio je jednoglasno da nagrada „Laza K. Lazarević” za najbolju neobjavljenu pripovetku na srpskom jeziku bude dodeljena Dušanu Radakoviću iz Zrenjanina za priču „Skok”, poslatu pod šifrom *Hadrijanov memoar*. U izuzetno ujednačenoj konkurenciji, koju je činilo preko 60 prozних celina koje su pristigle na konkurs, uočljiv je bio zavidan nivo spisateljske veštine i umeća književnog transponovanja životnih i biografskih tema vezanih za egzistenciju u izazovnim vremenima krize vrednosti, promena socijalnih, kulturoloških i ideoloških koordinata i preformulisanja emotivnih odnosa u okviru braka, porodice i bliskog okruženja. Autori i autorke, od vrlo mladih pa do onih koji su zagazili u desetu deceniju života, uložili su zavidan trud i nesvakidašnje umeće da kadriraju teme usamljenosti i nerazumevanja, posvećeni u najvećoj meri duhu, telu, stidu, bolesti i strahu kao dominantnim opsesijama vremena u kom živimo. Izdvojivši se ubedljivom pripovednom perspektivom, efektnom i napetom naracijom kao i tematsko-značenjskom inventivnošću, nagrađena priča „Skok”, napisana u ispovednom tonu, svedoči o egzistencijalnoj krizi i traumi koje se rešavaju suočenjem sa padom, suočenjem koje je istovremeno arhetipsko i aktuelno.

*Autorke sa rezidencijalnog programa:
naracija naratorki*

Priče pet priznatih regionalnih književnica koje su u periodu od 2019. do 2023. gostovale na rezidencijalnom programu u okviru projekta *Lazine kuće za pisce* otkrile su raznorodne poetike i slična tematska čvorišta: životi mladih i zrelih žena u suočenju sa iskustvima, kognitivnim i egzistencijalnim. „Dan kad sam slučajno srela Valentina” Slađane Nine Perković opisuje susret dve nesrećne duše koje se, trideset godina nakon poslednjeg viđenja, mogu jedna drugoj samo ispovediti, i jedna drugu samo zaokupiti svojom pričom. Pripovedni glas pripada ženi čiji se život sveo na redovne posete groblju kućnih ljubimaca, i koja kroz turbulentnu ispovest školskog druga Valentina trpeljivo roni kako bi ugrabila trenutak da olakša sopstvene muke. Olja Savičević Ivančević u priči „Jabuke” piše o teškim temama ličnog i generacijskog sazrevanja u nekad jedinstvenoj domovini, piše o zametku budućih ženskih solidarnosti i rivaliteta u žustroj dijaloškoj formi bez patetike i fatalizma, jezikom koji moćno manevriše od poetske refleksije do palete živopisnih narečja, čuvanih u uspavankama i brojalicama; piše očiju uprtih u nebo, rastinje, hridi i vodu. Intimna hronologija ženskog veka natopljena je živim dijalozima poveravanja, prepiranja i ogovaranja, a vrvi od prizora mora. U priči „Dan pod zemljom” Lejla Kalamujić opisuje život mlade žene koja je 1984. izabrala da radi u rudniku, tamo našla i supruga, udala se i zasnovala porodicu, vezala svoj svakodnevni život za rudnik i dočekala od svega samo novo čekanje: čekanje na otkaz. U priči „Gde se kriju kernje”

Milica Vučković vodi tihu kontemplaciju o moru i zemlji, o trajanju i traganju, životu i nestanku života. Njena naratorica govori manje o sopstvenim iskustvima, a više prati linije života najbližih, prati ih onako intimno i tačno kao što bi gledala linije na svom dlanu, ili pokušala da upamti sopstveni lik za potrebe crtanja autoportreta. Priča „Zidanje Skadra” Kaline Maleske koristi epsku pesmu kako bi žrtvovanje i nasilje koje ga prati stavila u savremeni okvir korporativne bitke do samoistrebljenja. Rivalitet je tema savremenog doba koliko i žrtvovanje ili manipulacija žrtvom.

Šta će biti posle

Pored zavičajnih i poetičkih saveza koje autori i autorke uspostavljaju, razrađujući srodne teme i manje ili više slične egzistencijalne nedoumice, njihove priče bliske su i po autobiografskim ili delimično proživljenim refleksijama opore i opasne svakodnevice. Intimna svakodnevica njihovih likova svedoči o tome kako sebi mogu da upropaste život oni koji su naučeni na marginalnost: iz te marginalnosti upravo proizlazi sabotiranje svih napora da se dosegnu mir i sklad. Postmoderna kritička čitanja problematizuju istoriju stoga što ona poseduje fluidnu i nefiksiranu prirodu kakvu ima i književni narativ: neumitno se menja i prilagođava interesima i identitetu svedoka i pripovedača. Pitanja identiteta, rodne i klasne pozicije, pregovaranja o vrednostima i kanonskim integritetima i dalje će biti rešavana u okvirima odnosa žene i knjige, žene i pisanja, žene i korpusa znanja i tradicije koji biblioteka simbolički predstavlja. U tim okvirima

razmatraće se, i vremenom formirati, određena značenja koja će determinisati i buduća svrstavanja. Tragajući za principima književnog kanona, za motivacijama i argumentacijama koje tvore književnu istoriju, razotkrivajući procese koji razgrađuju i menjaju kulturne, društvene i ideološke prioritete, autorke pokušavaju da razvlaste dominantni diskurs tako što će ozvaničiti sopstvenu potragu za jezikom koji će se zasnovati na afirmisanju marginalizovanog i rasvetljavanju nevidljivih i zatamnjenih mesta istorije ženskog stvaralaštva.

Autorke i autori uspostavljaju konsenzus u pogledu odluke da redefinišu kako zvanične verzije istorije, tako i književne žanrove: građenjem komičnih, apokaliptičnih ili fantazmagoričkih svetova, oni provociraju etabliiranu sliku književnosti tako što će je suprotstaviti tematskoj igri i formalnom eksperimentu, naučiti je da se bavi i nečim dubljim i važnijim nego što je slavljenje patrijarhalnog poretka u kom smo svi instrumentalizovani, učinjeni funkcionalno nevidljivim. Nagrade poput „Laze K. Lazarevića” doprinose nemerljivo rušenju predrasuda o nama i oko nas. Kao što rekosmo na početku: književnost je prostor izražavanja, prostor egzistencije, prostor slobode. Ne bismo smeli to da zaboravimo.